

prosten Archtophilacius en prostinna, om det icke behagat er, älskvärda systrar Sursillar, att, åtagande er denna betungande rol, offra edra håfvor för fäderneslandet? Huru skulle eljest dessa Herrars söner kommit sig till giftermål, såsom de väl gjorde, och hvilket H-fors Tidningar och kapellanen A. bäst känner? Ja, hvad hade väl, om icke Sursillarne gjort denna uppoffring, blifvit af de 1 400 Finska familjerna? Hvad af Finland förutan systrarna Sursillar och alla män, qvinnor och barn i dessa fjortonhundrade familjer? Jag frågar hvarje upplyst man på samvete: hvem skulle väl eljest haft godheten åtaga sig att frambringa och fortsätta dessa 1 400 familjer, att lägga några tiotusental till Finska folkets närvarande nummer?

Man har fordom trott, att Adam utträtt något litet i världen. Likaledes har man haft en hög tanka om Noach och hans söner – vare detta sagdt utan att derigenom betaga hvarken fru Eva eller Noachs och hans söners hustrur något af deras förtjenta ära. Men jag undrar just, hvad detta haft att betyda, om de sju systrarne Sursillar och ofvannämnda prost Archtophilacius med pastorerne Lithovius, fogden Mathias, länsman Gumse, skräddaren Tysk, hans son Borgmästaren, H-r N. N. i Stockholm o. s. v. icke behagat taga deras verk under armarne? Intet, platt intet! Och förunderligare är det, att H-fors Tidningar, hvad säger jag, att Finska folket, att menskligheten så länge kunnat förgäta Sursillarnas, Archtophilacii, Lithoviernas, Mathias Eriksons, Gumses, Tysk's, hans sons, N. Ns. i Stockholm &c. &c., odödliga förtjenster, att åt dessa och deras egare uppresa ett odödlighets tempel, tryckt in 8:o, på fint velinpapper, med nya och vackra stilar.

Vi finna inga lämpligare ord att härtill uppmana fosterlandet, än de, hvilka läsas i H-fors Tidningar för d. 6 Mars 1844.

»Om man äfven måste medgifva, att detta sednast bearbetade register» (Sursillarnas 1 400 familjers slägtregister) »innehåller och knappt kan undvika att innehålla betydliga luckor och bristfälligheter, så synes i alla fall bearbetarens flit så lofvärd och registrets genealogiska vigt så i ögonen fallande, att man utan tvekan kan anse dess emotsedda tryckning som en ej obetydlig vinning för vår historie och för framtida forskningar. Ty tiden förhöjer ett sådant arbetes värde, och man skulle måhända ej kunna för efterkommande ansvara, om man öfverlemnat ett sådant verk åt manuskripters vanliga öde förskingring och förslöring.»

Vi beklaga blott, att ännu efter detta jettesteg en lucka skall återstå i Finska historien, nemligen slägtregistret öfver hela den öfriga befolkningen.

80 JO NYT PITÄÄ RUVETA ELÄVILLE HAVUJA SYÖTTÄMÄÄN.

Maamiehen Ystävä n:o 13 30.III 1844

Viimmeisenä Matinpäivän iltana, luettuansa Maamiehen Ystäväns kaheksannessa lehessä *Hätäaineista elävien elatukseksi*, sanoi Tervapuron Matti emännellensä Kaisalle: jo nyt pitää ruveta eläville havuja syöttämään, koska tuota Maamiehen Ystäväkin hyväksi sanoo, vaikka olet minua tätä mainitessani hulluksi sanonut.

Kaisa. Mutta minäpä en ensinkään rupea lehmä-kultani havuilla tappamaan, jos vielä kymmenen ystäväitä sinulle sanoisivat, että ne elävien elatukseksi kelpaavat. Pahasta pienestä olen eläviä ruokkinut,

vaan en tuota kummaa toki vielä ole nähnyt enkä kuullut, että eläville havuja syötäväksi työnnetään. Ei tätä sanonut äiti eikä mummo-vainajakan koskaan kuullessa ja kyllä ne eukot osasivat karjansa korjata, sen tiedän sanoa.

Matti. Kyllähän niin saattaa olla, että sinäkin oivallisesti osaisit karjaa hoitaa kuin elävän ruokaa täysin tarpeen talossa löytyisi ja olen sen jo nähnytkin. Vaan kuin Jumala sallii kovia aikoja, pitää meidän toimillisesti käyttää avuksemme kaikkia niitä kappaleita, jota hän viisautessansa on meillen valmistanut, eikä tutkimata tule hyljätä, mitä muut ihmiset ovat koitelleet ja hyödylliseksi huomanneet. Luepa tuo sipale Maamiehen Ystävän puheesta, niin saat nähdä, että jo muutkin meidän maassamme ovat havuin avulla eläviänsä talven yli saattaneet, vaikka sinä et ole sitä ennen sattunut kuulemaan. Ainahan ihminen enemmän oppii kuta kauemmin elää, ja ei niin viisasta ole, joka kaikkia on koetellut. 10

Kaisa. Enkä huoli lukea tuon ystäväsi tarinoita, sillä en minä niitä kuitenkaan usko. Tosipa onkin mitä monasti olen sanonut, että olet vähän löyhkäpäinen, Matti parka, koska kaikki tosina pidät, mitä vaan satut kuulemaan eli lukemaan. Ymmärtäähän tuon yksinkertaisenkin ihminen, etteivät lehmät havuja syö, jos vielä nälkäänsä nääntyisivät; yhenlainen seikka, kuin kivillä koettelisit heitä elättää. Vai mitä sinä naapurin isäntä Pekka tästä ihmeellisestä tuumasta sanot. 20

Pekka (korvallistansa kourien) En minäkän usko lehmäin ottavan syödäksensä havuja, vaikka tuohon kirjaan, jota Matti tässä luki, on pantu, että heitä saattaa siihen ruokaan totuttaa ja että se on vielä heillen terveellinenkin. Vieläpä sitte lisäksi minusta näyttää tämä elatus-aine varsin kalliiksi nousevan, koska tuohon sekä suoloja että jauhoja tarvittaisiin. 30

Kaisa. Kuulet sen nyt Matti, että sinä tyhjiä tuumaillet ja aivan väärässä olet, sillä kyllähän Pekka asian ymmärtää. Mikähän pakko meillä onkan tavattomalla elatus aineella eläviä kiusata ja viimein nälkään tappaa, koska on vielä pellolla yksi ruis auma puimata ja kaksi heinä pielestä suoniityllä liikuttamata. Tottahan tuosta Jumala kesänkin antanee aikansa. Älä sentähden enää havun syöttämisestä huoli puhuakkaan, jos tahdot välttää kyläkunnan akkain naurua ja irtistelemista. Ja tiedäthän sen hyvin kyllä ennestään, että emännällä tässä talossa kaiketi valta oleman pitää, koska sinä olet tuommonen löperö, joka kaikkia juoksupuheita uskot ja tahdot niiden mukaan talonkin hallitusta väännellä ja kokonansa luopua pois esivanhimpaimme hyvistä tavoista jotka ovat oivalliset, sen tiedän sanoa. 40

Matti. Älähän nyt Kaisa kulta kiivastu. Annappa minä asiata koittelen selittää, niin ehkä sinä ja naapurin Pekkakin taas taivutte minun tuumiini ettekä pidä minua varsin löyhkäpäisenä.

Kaisa. Kyllä et saa minua kaiketi suostumaan tähän havu tuumaasi, jos vielä tuohon paikkaan pakahtuisit, vaikka minä monasti ennen olen taipunut tahtoisi ja aina kokenut hiljaisuudella riitoja meidän kesken välttää. Saatatko sen valheeksi sanoa.

Pekka. Olen minäkin mies mielestäni, enkä luule luopuvani vähällä siitä, jonka tiedän oikeen olevan, niinkuin tämän Kaisan puheen. 50

Matti. Noh! noh! Kovinpa te nyt alatte minua ahdistella, ettekä anna minulle suunvuoroakan selittääkseni ajatuksiani. Ensin tahtoisin Pekan puhetta kumoa, kuin sanot tämän elatus aineen, josta nyt puhutaan, kalliiksi nousevan. Kolmet korttelia suoloja eivät suinkaan maksa nykyisinä aikoina enemmän kuin 12 kopeikkaa ja kaksi kappaa otra-

jauhoja yhden ruplan paperi rahassa. Jos tähän sitte pannaan lisäksi kaheksan potaati kaban hinta, joka ahtainpinaki aikoina ei nouse puoltatoista paperi ruplaa ylemmäksi, niin elätät 18 lehmää vuorokauden kahdella ruplalla 62 kopeikalla, enkä usko olkien ja heinäin varassa saattavasi semmoista karjaa sillä hinnalla ruokkia, liiatenkin kuin elävän ruoka on siinä hinnassa kuin tänä talvena. Heiniä ja olkia luulen nyt harvassa rahallakan saatavan ja mitä sitte pistät elävies eteen, kuin et aikanasi ala tuumaella vähäin varain säästämistä. Onkohan sitte parempi lamaisia lehmiä navetassa nostella ja nähdä heidän nälkään kuolevan?

10

Pekka. Aivanpa sinä oivallisesti asian selität, enkä puhettasi voi valheeksi sanoa, kuin vaan lehmät saattaisivat tyytyä havun syömiseen.

Matti. Koiteltuansa tuon tietää, eikä lehmät siitä pahene, jos heitä koittaisi totuttaa tähän ruokaan. Mutta jos vähän maltatte kuunella, niin vielä toivoisin Kaisankin mieltä muuttaa, vaikka kyllä vaiikiaksi tämä kokeeni saattaa paneutua, sillä akat tahtovat aina olla itepäiset, eivätkä vähällä neuvoista vaaria ota. Kaisa sanoi meillä vielä yksi ruisauma olevan puimatta ja kaksi heinäpielestä liikuttamata; ja niin onkin Kaisa kulta! Vaan tästä päivästä on vielä toista kuukautta

20 Valpuriin, jota ennen ei minun muistaakseni suinkaan ole saattanut heittää lehmiä metän varaan. Meillä on kuusitoista lehmää kykyessä, siihen hevoiset, vasikat ja lampaat, eikä niitä vähillä varoilla elätetä. Muistossa pidettävä on ainakin tämä isävainajan opettama, varottavainen sananlasku: »vielä *Urpokin uikuttaa*» ja Urpoon vielä on 8 viikkoa. Jos nyt Jumala sallii meillen niin pitkän kevään, että 8 viikkoa, tästä lukien, pitää karjalle ruokaa navettaan hankkia, niin totta pahassa pulassa olemme, jos ei nyt ruveta havuja eläville syöttämään. Hyvin muistat ehkä Kaisa rukka, kuinka kovassa viimeisenä kevänä oli elävän ruoka ja kuinka vähissä hengin silloin saatiin karja kesään, niin pitäisihän tuota pahaa nyt kokea välttää millä tavalla

30 tahojaan.

Kaisa. (itkusilmin) Surkiata tosin oli nähdä lehmiä silloin nälkäisinä ja lamaisina, enkä soisi tänä kevänä semmoista surkeutta näkeväni. Mutta jos nyt niin kunnotoin olet, ettet saata hankkia kylläksi olkia ja heiniä, hakisit heitä vaikka Torneosta, niin paremmaksi luulen sen tuuman, että kohta tappaa koko karjan, kuin että havuja ruveta heille syötäväksi tunkemaan ja sillä tavalla viimmenkin henkeä heistä kiskomaan; sillä ei tämä aivottu kokeesi muuksi muutu – Kuin nyt tapetaan lehmät, niin kelpaa toki liha vielä ihmisten syötäväksi, koskei heitä ole

40 muka havuilla ruokittu. Sillä kyllähän sen arvaa että, jos saisikin lehmiä havuja syömään, jota en saata uskoa, niin totta kaiketi sekä maito että liha pilhan makuinen olis.

Matti. Älähän huoli itkeä äläkä vihoissasi olla Kaisa kulta, vaan taivu minun tuumiini ja ala havu hauetta lehmillesi antaa sen neuvon jälkeen, jonka M. Y. 8 leheessä tarjoaa. Jos huomataan tämän elatus aineen sopimattomaksi, niin koitetaan sitten pitää muuta neuvoa karjaa elättääksemme. Häviäminenhän silloin työkse tulisi, jos lehmät tapettaisiin, koska ainoa rahakopeikka on voilla ansaittava; ja tiedät kyllä rahoja tarvittavan veron maksuun, jos tahtomme estää ryöstömiestä vieraina käymästä talossamme. Eikä sietäisi karjaa vähentääkän

50 peltojen tähden, kuin jo viimmen syksynä neljä raavasta tapettiin elävän ruan puutetta peljätessä.

Kaisa. Noh! pitäne häntä siitte mieliksi koitella tätä havu hauvetta, vaikka mihin menköön. Annappa tänne tuo lehti niin minä häntä kuitenkin vähän silmäilen, jos tuossa hyvinkin sattuisi jotakin uskot-

tavaa ja opittavaa olemaan.

Näin sai viimeinkin Matti Kaisansa toki vähän taipuneeksi suostumaan tahtoonsa, jota ei moneen aikaan ole Matille tapahtunut, sillä kyllähän tästä heidän puheistansa vieraskin arvaa, että taitaa tämä Kaisa olla luettava niiden pahain akkain joukkoon, joita kylvämätä kasvaa ja joita Suomessa luullaan olevan 45 127 (neljäkymmentä viisi tuhatta, sata kaksikymmentä seihtemen) Ei tätä huoli kuitenkaan Kaisalle sanoa, kukaties tuosta suuttisi ja alkaisi taas vastustaa sen toimellisen Matin kiitettävää taloutensa hallitusta keinoa. Saattaisipa vielä kokonansa hyljätä havu hauteen lehmiltänsä, johon Matti nyt on kokenut häntä kiellotella ja joka tänä kevännä monellekkin taitaa tarpeen olla, jos mieli eläviänsä kesään saattaa.

10

81 EI MIELTÄ KAUHALLA JAETA.

Maamiehen Ystävä n:o 13 30.III 1844

Kuin Luoja ihmiselle lahjoitti järjen ja taidon, niin hän antoi nämät lahjat sitä varten että meidän pitää niitä myös viljelemän koko elinaikamme, sillä emme koskaan ylönviisaiksi pääse vaikka kuinka pyrkisimmeekin. Ei sanota opin ojaan kaatavan eikä lisän luotaan lykkäävän; ja niin on meidän oppimme kansa, joka aina jää puuttuvaiseksi ja alati vaatii lisäystä. Kyllä tosin kyntömies näyttää olevan onnellinen kuin hän osaa maatansa viljellä ja siitä saa elatuksensa; vaan halajaapa toki välistä hänkin enemmän tietoa kuin sen, joka on hänelle tarpeen maansa viljelemisessä ja tarvitaanhan kyntöönkin oppimista. Tosin kokeetkin tuottavat meille paljo tietoa monessa asiassa, jota näyttää selitettävän sananlaskukin: kokenut kaikki tietää. Mutta eipä kaikissa omat koettelemuksetkin aina auta ja vaivainen on se, jonka täytyy kaikki kokea. Sentähden näyttää tarpeelliselta, että me, järkeämme ja taitoamme viljellessä, otamme muiden opetukset ojen-nukseksi tutkistelemisissamme. Näitä opetuksia me parahitten käsi-tämme kirjoista, joihin kukin kokeitansa on kirjoittanut. Tuostapa tuntuisi seuraavan, että hyväin kirjain lukeminen olis sangen hyödyllinen jokaiselle järjelliselle ihmiselle, vaikk'ei meidän kuitenkaan tule uskoa kaikkia kirjoja, ennen kuin tutkimme jos tosia ovat, sillä ei kaikki ole Jumalan sanaa mitä prängtäty on.

20

30

Holla saattaa Maamiehen Ystävä sanoa, että siellä ja täällä Suomen-kansassa näyttäkseen toki muutamia, jotka ovat halulliset oppia kirjoista etsimään. Tämän tietää hän siitakin, että nykyisin tuli Kuopion pränttiin eräs renkimies, joka pyysi lukeaksensa muutamata sipaletta siitä viisauesta, jota hän oli kuullut Maamiehen Ystävä tarjoilevan talonpoikaisillekin miehille. Saatuansa tämän Ystävänsä ensimmäisiä kokeita, meni hän kotiinsa, luvaten pian takasi tulla koko vuosikauen tarvesta ostamaan, kuin vaan saisi muitakin taipumaan tähän hänen tuumaansa, ettei tuo hinta muka tulis häntä yksinänsä rasittamaan. Muutaman viikon kuluttua palasikin tämä mies Maamiehen Ystävänsä kotiin ja pyysi ostaaksensa hänen tavaratansa niin paljo kuin puolelatoista ruplalla saattaisi saaha. Ei sanonut enemmän rahaa sillä kertaa olevan vallassansa, eikä tahtonut osakkaitakan ottaa tähän kauppaansa, peljäten muihin likaavan ja turmelevan näitä lehtiä, joita hän tahtoi vastaseksikin säilyttää. Tottahan silloin lienet hänestä hyvältä tuntuneen tuo tavara, koska niin visusti häntä aikoi suojelle, ettei muihin käsiin ensinkään tahtonut sitä antaa, ja näyttäisi tämä mies kaiketi

40

50